

رصد جامع
بررسی و تحلیل شایعات و اخبار
جعلی در فضای مجازی

صدا و سیاهی جمهوری اسلامی ایران
معاونت فضای مجازی
اتاق وضعیت

۲۴ الی ۲۵ مهر ماه ۱۴۰۵

شماره نهم

الحمد لله رب العالمين

خلاصه مدیریتی

بررسی شایعات و فضا سازی های ۲۴ ساعت گذشته نشان می دهد که بخش عمده محتوای مورد رصد، حول سه محور اصلی **تشدید نگرانی های امنیتی و نظامی، تضعیف اعتماد به مدیریت اقتصادی و بهره برداری سیاسی از حواشی اجتماعی و چهره های نزدیک به حاکمیت شکل گرفته است.** در محور سیاسی و امنیتی، ادعای تغییر فتوای رهبری درباره سلاح **هسته ای**، نسبت دادن حملات **یمن به عربستان به ایران** و طرح احتمال تروریستی و سازمان یافته بودن **حمله به عباس آخوندی**، ظرفیت ایجاد تردید درباره جهت گیری های دفاعی و منطقه ای کشور و القای ناامنی در داخل و خارج را دارند. در این میان، بازتاب ادعای تغییر موضع **هسته ای**، به دلیل انتساب آن به بالاترین مقام کشور و هم زمانی با بحث های مرتبط با خروج از پیمان منع گسترش سلاح های **هسته ای**، حساسیت بیشتری ایجاد می کند. در حوزه اقتصادی، انتشار ادعای تعطیلی مرز ریمدان، دریافت نشدن **اعتبار کالا برگ و تصاویر ساختگی** صید آیفون و کالاهای لوکس از خلیج فارس، با وجود تفاوت در ماهیت، بر نگرانی های معیشتی و اعتماد عمومی به اطلاع رسانی رسمی اثر می گذارند. به ویژه آنکه محتوای مربوط به کالا برگ بر تجربه های موردی کاربران تکیه دارد و تصاویر کالاهای دریایی نیز از جذابیت اقتصادی و ظرفیت فریب مخاطب برای **کلاهبرداری** بهره می گیرند. در محور فرهنگی و اجتماعی نیز انتشار تصاویر جعلی منتسب به زینب ابوطالبی، با برجسته سازی موضوع حجاب و مهاجرت، زمینه تخریب وجهه فردی و تعمیم حواشی شخصی به ادعای دوگانگی رفتاری در میان چهره های نزدیک به حاکمیت را فراهم می کند. در مجموع، وجه مشترک این محورها، استفاده از حساسیت های موجود برای تشدید نگرانی، **بدبینی و تردید** نسبت به عملکرد نهادهای مسئول است. هرچند منشأ، میزان اعتبار و پیامد هر یک از این ادعاها متفاوت است.

فهرست موضوعی شایعات

موضوع	ادعایا شایعه	
سیاسی	تغییر در فتوای رهبری در رابطه با تولید و استفاده از سلاح هسته ای	۱
سیاسی	نقش ایران در حملات یمن به عربستان	۲
امنیتی	تروریستی و سازمان یافته بودن حمله به عباس آخوندی	۳
اقتصادی	عدم شارژ اعتبار کالابرگ گروه های مشمول اعتبار امروز	۴
اقتصادی	صید مقدار عظیمی آیفون ۱۸ و عطر از دری غرق شدن کشتی اماراتی در آب های خلیج فارس	۵
اقتصادی	تعطیلی موقت مرز رسمی ریمدان میان ایران و پاکستان از سوی پاکستان	۶
اجتماعی-فرهنگی	تصاویر بی حجاب منتسب به مجری صدا و سیما	۷

تحلیل شایعات

۱	تغییر در فتوای رهبری در رابطه با تولید و استفاده از سلاح هسته ای سیاسی
هدف و کارکرد	القای تغییر موضع ایران و ایجاد حساسیت های بین المللی درباره برنامه هسته ای ایران
احساس غالب	ایجاد نگرانی درباره خروج ایران از ان پی تی/ترس از واکنش های تهاجمی کشورهای متخاصم به سبب موضع جدید ایران، بدبینی در قشر مخالف جنگ تعجب
مبدأ اولیه انتشار	رسانه یونیوز انتشار گفت و گو با دیپلمات ایرانی
بستر انتشار و ضریب دهی	رسانه های داخلی؛ اکوایران، ایسنا، تابناک، فرارو، انتخاب، صاحب خبر، همشهری آنلاین، خبرفارس و اعتماد آنلاین بازنشرکنندگان اظهارات دیپلمات ارشد ایرانی به خبرگزاری یونیوز؛ رسانه های خارجی؛ خبرگزاری لبنانی یونیوز، به عنوان منبع اصلی نقل قول و کانال های نظامی و خبری در بستر تلگرام و ایتا، بازنشرکنندگان ادعا؛ شبکه های اجتماعی؛ کانال اراج با شناسه منتشرکننده تکذیبیه، کانال های اخبار نظامی بازار اساتید انقلابی و نخبگان علمی بازنشرکنندگان اظهارات دیپلمات

نقش ایران در حملات یمن به عربستان سیاسی	۲.
دخالت مستقیم ایران در هدایت و پشتیبانی از حملات نیروهای یمنی علیه عربستان و زمینه سازی برای اعمال فشار بیشتر علیه ایران	هدف و کارکرد
ترس و نگرانی از پیامدهای مداخله ایران در جنگ یمن، خشم نسبت به سیاستگذاری های نظامی و احتمال درگیر کردن ایران در جنگ مجدد، بی اعتمادی نسبت به موضع گیری های رسمی	احساس غالب
اظهارات رائد کریملی، مقام وزارت خارجه عربستان سعودی	مبدأ اولیه انتشار
رسانه های داخلی: ایرنا، انتخاب، تابناک، برنا، تسنیم؛ رسانه های خارجی: ایران اینترنشنال، رادیو فردا، افغانستان اینترنشنال، آر تی ای ایرلند	بستر انتشار و ضریب دهی

تروریستی و سازمان یافته بودن حمله به عباس آخوندی امنیتی	۳.
القای ناامنی داخلی، تشدید دوقطبی سیاسی، ایجاد فشار رسانه و سیاسی برای تکمیل پرونده	هدف و کارکرد
ترس و نگرانی از انگیزه ها و وجود شبکه تروریستی و سرنوشت آخوندی، بدبینی و بی اعتمادی نسبت به مسئولین حفاظتی و امنیتی، انتظار برای روشن شدن واقعیت ماجرا	احساس غالب
مبدأ اولیه خبر سوء قصد، بیانیه بنیاد باران	مبدأ اولیه انتشار
رسانه های داخلی: فارس، تابناک، رویداد ۲۴، اقتصاد آنلاین، عصر ایران، آخرین خبر و آفتاب نیوز منتشر کنندگان روایت حادثه یا پاسخ منبع امنیتی؛ رسانه های خارجی: بی بی سی فارسی بازتاب دهنده روایت بنیاد باران و اظهارات منبع امنیتی، کانال: یومیوز، باز نشر کننده روایت کیهان؛ شبکه های اجتماعی: کانال کیهان در تلگرام؛ کانال ها و صفحات باز نشر کننده ادعای تروریستی یا سازمان یافته بودن حادثه در ایکس و اینستا	بستر انتشار و ضریب دهی

۴.	عدم شارژ اعتبار کالبرگ گروه های مشمول اعتبار امروز اقتصادی
هدف و کارکرد	القای ناتمام ماندن یا اختلال در اجرای طرح افزایش کالبرگ
احساس غالب	بی اعتمادی نسبت به سیاست های حمایتی دولت و اطلاع رسانی رسمی، ترس و نگرانی از شارژ نشدن اعتبار، خشم نسبت به بی برنامه بودن و ضعف مدیریت، انتظار برای شارژ اعتبار
مبدأ اولیه انتشار	تجربه کاربران و پیام های انتقادی در شبکه های اجتماعی درباره دریافت نشدن اعتبار کالبرگ
بستر انتشار و ضریب دهی	رسانه های داخلی: صاحب خبر، فرارو، تابناک، خبرآنلاین، شفقنا، خبرگزاری صداوسیما و ویستا منتشرکنندگان اعلام شارژ و زمان بندی پرداخت؛ شبکه های اجتماعی: کانال ها و صفحات بازنشرکننده ادعای عدم واریز اعتبار کالبرگ و انتقاد کاربران درباره دریافت نشدن، کانال تلگرامی اعتراض بازار

۵.	صید مقدار عظیمی آیفون ۱۸ و عطراز در پی غرق شدن کشتی اماراتی در آب های خلیج فارس اقتصادی
هدف و کارکرد	بزرگنمایی خسارت وارده به کشتی، افزایش بازدید و جلب مخاطب و سرگرمی
احساس غالب	تعجب، شادمانی در میان برخی کاربران به علت اصل حمله به کشتی متخلف
مبدأ اولیه انتشار	موجود نیست
بستر انتشار و ضریب دهی	رسانه های داخلی: رصد اقتصادی، باشگاه خبرنگاران جوان، ایمن، تابناک، خبرآنلاین، عصر ایران، فارس، خبرفارس، گیزمکس، ویستا، منتشرکنندگان بررسی، بازتاب یا بازنشر ادعا؛ رسانه های خارجی: C۱۴، ایندیا تودی، دیلی استار دیلی جاگران، پروپاکستانی، مارین اینسایت، نیوزیلند هرالند و نشنال منتشرکنندگان گزارش حادثه: بازنشر ویدئو یا هشدار درباره تصاویر ساختگی؛ شبکه های اجتماعی: کانال ها و صفحات بازنشرکننده ویدئوهای صید آیفون و عطراز خلیج فارس در بستر ایکس و اینستاگرام و کانال های تلگرامی و پلتفرم های داخلی در میان کاربران ایران و عرب ایما کانال شبکه خبری خوزستان

۶- تعطیلی موقت مرز رسمی ریمدان میان ایران و پاکستان از سوی پاکستان اقتصادی	
هدف و کارکرد	القای اختلاف یا تنش در روابط مرزی و دیپلماتیک ایران و پاکستان و همسو شدن همسایگان با تهدیدات و فشارهای ترامپ
احساس غالب	نگرانی و ترس از بسته شدن مسیر مراودات و ایجاد فشارهای معیشتی، خشم و تنفر از عملکرد همسایگان، بی اعتمادی به مبادی رسمی اطلاع رسانی
مبدأ اولیه انتشار	در گزارش مبنا مشخص نشده است
بستر انتشار و ضریب دهی	رسانه‌های داخلی: تسنیم، مهر، میزان، صاحب‌خبر، شهرآرا نیوز، خبرفارس و برترین‌ها منتشرکنندگان هشدار، بررسی و تکذیبیه؛ رسانه‌های خارجی: المیادین، بازنشرکننده تکذیب صداوسیما؛ شبکه‌های اجتماعی: کانال‌ها و صفحات تلگرامی بازنشرکننده تصویر اطلاعیه رسمی منتسب به وزارت خارجه، کانال خبرآنلاین منتشرکننده تکذیبیه در متن ارسالی

۷- تصاویر بی حجاب منتسب به مجری صداوسیما اجتماعی-فرهنگی	
هدف و کارکرد	بهره‌برداری سیاسی از موضوع حجاب و مهاجرت برای ایجاد بدبینی نسبت به چهره‌های رسانه‌ای، تخریب وجهه شخصی و اجتماعی فرد
احساس غالب	بدبینی و بی اعتمادی نسبت به رفتار افراد نزدیک و طرفدار حاکمیت، خشم نسبت به مواضع دوگانه افراد شناخته شده، انتظار برای روشن شدن صحت و سقم ادعا
مبدأ اولیه انتشار	موجود نیست
بستر انتشار و ضریب دهی	رسانه‌های داخلی: ویستا، عصر ایران، تابناک و تسنیم با پوشش ادعا، رد انتساب و تکذیب خروج ابوطالبی از ایران اینستاگرام انتشار و بازنشر گسترده تصاویر منتسب بررسی‌ها نشان داده تصاویر متعلق به یک ایرانی مقیم ترکیه است و انتساب آن به او جعلی است

شایعات پربسامد

شارژ نشدن اعتبار کالا برگ در موعد مقرر

این موضع با توجه به جو اقتصادی حاکم بر جامعه و پری انتشار اخباری درباره نحوه دهک بندی های جدید و اخبار مرتبط با سامانه خوداظهاری و حواشی مرتبط با آن، در زمره شایعات دارای پتانسیل بالا جهت انتشار یریع در شبکه های اجتماعی قرار گرفته است. چرا که افکار عمومی از طرفی تحت تاثیر اخبار منتشر شده و اختلالات احتمالی در نحوه تخصیص حکایت های معیشتی و کالا برگ هستند و از طرف دیگر شنیده شدن اخباری از کاربران موردی. در مورد عدم واریز اعتبار) بنا به دلایل خاص،) در کنار نگرانی های معیشتی، آنها را به سمت نتیجه گیری احتمال زیاد واقعیت داشتن شایعه و در نتیجه انتشار بدون وقفه و راستی آزمایی آن سوق میدهد.

عوامل ضریب دهنده: باز نشر تجربه کاربران بدون تفکیک موارد موردی از وضعیت کلی، نبود سند یا پاسخ رسمی درباره علت دریافت نشدن اعتبار برای برخی، و پیوند تأخیر در افزایش مبلغ با عدم واریز اعتبار پایه

تغییر موضع رهبری در مورد استفاده از تسلیحات هسته ای

شرایط نظامی حال حاضر منطقه و علی الخصوص ایران و هم پیمانانش، و مطرح شدن اظهارات و ادعاهایی از جانب سران متخاصم مبنی بر استفاده از بمب های خاص در جریان درگیری احتمالی با ایران در آینده، همچنین ارائه تحلیل های سیاسی و شخصی در رابطه با ظرفیت و امکان ساخت و به کار گیری تسلیحات هسته ای توسط ایران در ماه های اخیر، و نیز هشدارهایی که توسط فرماندهان نظامی برای طرف های متخاصم در زمینه تدافعی صادر میشود، زمینه را برای انتشار گمانه ها و انتساب مواضع تایید نشده به رهبری فراهم میکند. و به علت نسبت دادن این موضع گیری ها به بالاترین مقام کشور و حساسیت هایی که در میان مردم از جهت توان دفاعی کشور و بحث های همزمانی که در مورد بررسی طرح خروج ایران از ان پی تی در مجلس مطرح شده است، باور پذیری و انتشار این دست ادعاها بیشتر از قبل شده است

عوامل ضریب‌دهنده: اظهارات مبهم و تهدیدآمیز مقامات، فشارهای امنیتی و نظامی جنگی جدید، تقابل روایت رسمی و روایت مخالفان، ارائه تحلیل‌های شخصی و تعمیم و انتشار از جانب رسانه‌های خارجی

تصاویر صید آیفون ۱۸ و عطر و کالای لوکس از آب‌های خلیج فارس

انتشار اخباری و تصاویری در مورد هدف قرار گرفتن کشتی متخلف اماراتی در تنگه هرمز، و غرق شدن آن، زمینه را برای سوء استفاده کنندگان این موضوع جهت دست گذاشتن روی حساست افکار عمومی و ساخت ویدئوهایی غیر واقعی از این اتفاق و انتشار گسترده آن در فضای مجازی فراهم کرد. جریان شایعه پرداز با ساخت کلیپ‌هایی در مورد صید حجم عظیمی از آیفون ۱۸ و کالاهای این کشتی توسط مردم و ادعای ارائه آن با قیمت‌های بسیار پایین تر از ارزش واقعی شان در بازار، و جذابیت این موضوع برای مردم و بخصوص جوانان، موجی کذایی از آگهی کردن فروش آنها در سایت‌هایی مانند دیوار را در میان مردم به راه انداخته اند. در واکنش به این موضوع پلیس فتا درباره کلاهبرداری فروش آیفون‌های دریایی هشدار داد و اعلام کرد: حواستان به آگهی‌های فروش گوشی ارزان باشد. خبری از گوشی‌های ارزان قیمت دریایی نیست.

عوامل ضریب‌دهنده: تداوم باز نشر تصاویر ساختگی، نبود سند رسمی درباره محموله، درهم آمیزی حادثه واقعی غرق شدن با تصاویر ساختگی، جذابیت دسترسی آسان تر کالای ادعایی برای افکار عمومی

تحلیل هدف محور

در بعد سیاسی و امنیتی؛

شرایط ایجابی حال حاضر جامعه در حوزه امنیتی، سیاسی و نظامی، بستر مناسبی برای انتشار شایعات روزانه و مکرری در این حوزه ها در فضای رسانه ای و مجازی فراهم کرده است. مطرح شدن موضوعاتی مانند تغییر فتوای رهبری بدون ارائه مستندات روشن، در کنار ادعای دخالت ایران در مساله عربستان و یمن، باعث شکل گیری ادراکی از ایران تهاجمی و جنگ طلب در ذهن مخاطب میشود که مانور رسانه ای جریان مخالف، میتواند بستری برای توجیه حملات احتمالی نظامی در آینده توسط آمریکا و اسرائیل یا کشورهای هم پیمانشان را علیه ایران فراهم کند. و از طرفی طرح ادعایی درمورد سازمان یافته بودن حمله به آخوندی در کنار شایعات فوق و با در نظر گرفتن فضای حساس کنونی در میان افکار عمومی، خود زمینه ای را برای القای ناامنی در فضای داخل و خارج کشور و احتمال تشدید درگیری های منطقه ای و داخلی و اقدامات هدفمند فراهم میکند. اهمیت این موضوع از آن جهت است که همزمانی روایت های مربوط به تهدیدهای خارجی با ادعاهای مربوط به **ناامنی داخلی**، ظرفیت شکل دهی به تصویری از وضعیت امنیتی ناپایدار در هر دو سطح را افزایش می دهد. در مجموع نقطه اشتراک این محورها، افزایش نگرانی نسبت به وضعیت امنیتی کشور، تشدید **بدبینی** به جهت گیری های سیاسی و منطقه ای و تصویرسازی از قرار گرفتن ایران در معرض تهدیدهای همزمان داخلی و خارجی است که تفکیک ادعاهای تأیید شده از گمانه زنی های رسانه ای و بررسی مستندات هر پرونده به صورت مستقل، میتواند قدرت ارزیابی دقیق این روند را افزایش دهد.

در محور اقتصادی؛

همانگونه که پیش تر هم اشاره شد، القای قرار گرفتن کشور در شرایط بحران اقتصادی و سوء استفاده از جذابیت ها و اخبارهای سیاسی و معیشتی، برای تحریک مردم علیه مدیران اجرایی و القای ناتوانی در مدیریت موضوعات معیشتی مردم، در کنار ایجاد **بدبینی** نسبت به سیاست گذاری های حاکمیت در شرایط جنگی و تقابل با دشمنان، از جمله اهداف انتشار شایعاتی مانند بسته شدن مرز

ایران و پاکستان، عدم واریز اعتبار کالا برگ و صید آیفون است. مطرح کردن این موضوعات در کنار شرایط جنگی، ظرفیت آن را دارد که بدبینی نسبت به سیاست‌گذاری‌های حاکمیت در وضعیت بحرانی را تشدید کند و این برداشت را شکل دهد که مدیریت هم‌زمان تهدیدهای خارجی و مسائل اقتصادی و معیشتی با ضعف و ناکارآمدی همراه است. الگوریتمی که در انتشار اغلب شایعات اقتصادی دنبال می‌شود به صورت ناخودآگاه ذهن مخاطب را به سمت بن بست و بی‌کفایتی داخلی و فشارهای مضاعف خارجی سوق می‌دهد. در این زمینه مسئولان می‌توانند با انتشار به موقع و دقیق اخبار و اطلاع‌رسانی از مجاری رسمی، سدی در برابر سوء استفاده افراد و رسانه‌ها ایجاد کنند.

در محور فرهنگی-اجتماعی؛

موردی که بصورت ممتد در طول روزهای اخیر مورد توجه بوده و به اصطلاح از جمله شایعات ادامه دار علی‌رغم تکذیب‌هایی که رسماً صورت گرفته در فضای افکار عمومی و بخصوص در میان قشر جوان است. حواشی مرتبط با زینب ابوطالبی مجری سابق صدا و سیماست. هدف از انتشار برنامه... ریزی شده اینگونه مطالب و هربار برجسته کردن یکی از ابعاد ادعایی مساله مهاجرت، حجاب، و ایجاد شکاف و دوقطبی میان مردم و افراد نزدیک به حاکمیت، با القای دوگانگی در رفتار و مواضع این افراد و ایجاد بدبینی نسبت به مسئولین فرهنگی است. موردی که هر بار با تلنگر زدن به حافظه مخاطب، می‌تواند شرایطی را برای طرح انتقاد و اتهام نسبت به فرد یا ارگان و نهادی خاص را فراهم کند. در نتیجه، این پرونده می‌تواند فراتر از حواشی مربوط به یک چهره، به بستری برای تقویت بی‌اعتمادی و برجسته‌سازی ادعای وجود تناقض میان گفتار و رفتار برخی افراد و نهادهای فرهنگی تبدیل شود.

جمع بندی نهایی

الگوی غالب در شایعات امروز، پیوند دادن موضوعات امنیتی، اقتصادی و اجتماعی به روایتی گسترده‌تر از تهدید خارجی، **ناامنی داخلی** و ضعف مدیریت کشور است. در حوزه سیاسی و نظامی، هم‌زمانی ادعای تغییر موضع **هسته‌ای**، روایت دخالت ایران در حملات یمن و گمانه‌زنی درباره سازمان یافته بودن حمله به عباس آخوندی، این ظرفیت را ایجاد می‌کند که مخاطب از مجموعه‌ای از ادعاهای مستقل، تصویری از افزایش تنش آفرینی خارجی و تشدید تهدیدهای داخلی برداشت کند. برداشتی که در صورت تکرار و برجسته‌سازی رسانه‌ای، می‌تواند بر ارزیابی عمومی از سیاست‌های دفاعی و منطقه‌ای کشور اثر بگذارد. در حوزه اقتصادی نیز ترکیب اخبار مربوط به مرز ریمدان و وضعیت کالابرگ با محتوای ساختگی فروش کالاهای دریایی، امکان شکل‌گیری روایتی از اختلال در مبادلات، ناکارآمدی حمایت‌های معیشتی و افزایش **فشار اقتصادی** را فراهم می‌کند. در حالی که در مورد آیفون‌های دریایی، مسئله علاوه بر تحریف واقعیت، به **خطر کلاهبرداری** مستقیم از کاربران نیز گره خورده است. از منظر بستر انتشار، رسانه‌های خارجی در بازتاب ادعاهای سیاسی و منطقه‌ای نقش دارند، رسانه‌های داخلی در مواردی به انعکاس ادعاها و **تکذیب**‌ها می‌پردازند و شبکه‌های اجتماعی و پیام‌رسان‌ها با بازنشر سریع تصاویر، نقل قول‌ها و تجربه‌های فردی، زمینه گسترش روایت‌ها را فراهم می‌کنند. در موضوع تصاویر منتسب به زینب ابوطالبی نیز تداوم بازنشر محتوای جعلی، حتی در کنار **تکذیب** انتساب، می‌تواند به ماندگاری حاشیه و استمرار **بدبینی** نسبت به چهره‌های فرهنگی و رسانه‌ای منجر شود. بنابراین، اولویت مواجهه با این فضا باید بر تفکیک دقیق نقل قول از برداشت رسانه‌ای، شفاف سازی مستند مواضع رسمی در موضوعات **هسته‌ای** و امنیتی، اطلاع‌رسانی شفاف درباره وضعیت مرزها و حمایت‌های معیشتی و هشدار به موقع درباره محتوای جعلی و آگهی‌های کلاهبردانه متمرکز باشد. نکته محوری این است که اثرگذاری این شایعات لزوماً به باورپذیری کامل هر ادعا وابسته نیست بلکه تکرار هم‌زمان آن‌ها در موضوعات حساس می‌تواند حتی بدون اثبات صحت، فضای عمومی را به سمت احساس ناامنی، بی‌ثباتی و کاهش اعتماد سوق دهد.